

Nejdražší matince

Anne.

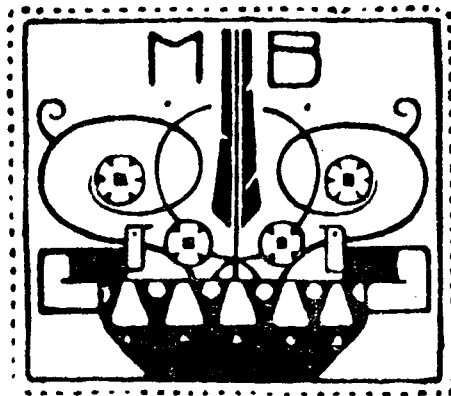
21. VI. 907.

[Vloženo z jiného výtisku]

Den kleinen Strauss, den ich dir binde,
pflückt ich aus diesem Herzen hier.
Nimm ihn, gefällig auf, Belinde,
der kleine Strauss, er ist von mir

21. VI. 907.

Anne

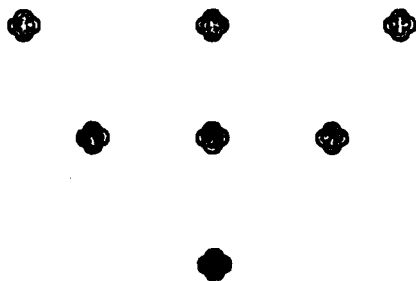
MODERNÍ BIBLIOTÉKA.

KNIHA IX. • • ROČNÍK V.

REDIGUJE K. H. HILAR.

VYDÁVÁ F. ADÁMEK.

NA KR. VINOHRADĚCH.

■ ■ Leonora. ■ ■

: : : NAPSAL JOHANNES SCHLAF. : : :
: : : PŘELOŽIL KAREL KAMÍNEK. : : :
ÚVOD A BIBLIOGRAFII J. SCHLAF A NAPSAL
. : : : : ARNE NOVÁK. : : : : :

MODERNÍ BIBLIOTÉKA. :: VYDAVATEL F.
ADÁMEK NA KRÁL. VINOHRADĚCH. ::
ROČNÍK V., KNIHA IX. : ROKU 1907 V MĚ-
:: SÍCI ČERVNU ::

Tiskem LADISLAVA GRUNDA na Král. Vinohradech.

JOHANNES SCHLAF.

Sedmnácte let literární tvorby Johanna Schlafa, dnes pětáctýřicetiletého básníka, dá se stručně vyznačiti jediným jménem, heslem naturalismu: ale právě Johannes Schlaf náleží k umělcům, kteří dali programovému tomu slovu plno nových odstínů a plno netušené krásy.

Když r. 1890 vstupoval jemný sensitiv, pocházející z tvrdého a drsného kraje magdeburského, do literatury německé, společně s energickým berlínským mužem činu a paradoxu, jemuž scházela fantasie a lyrické nadání, s Arno Holzem, značil mu naturalismus, ať v novellistické skizze ať v dramatickém genrovém obraze, krajní názornost ve vystižení skutečnosti co nejvšednější, detailní podrobnost v kresbě světa ponížených a ubohých, přesné zachycení momentu prchavého, souhrn nepatrných jednotlivostí bez stilisace a bez výběru.

Bylo v tom všem mnoho schematičnosti a také mnoho cizích vzorů, z nichž Garborg a Dostojevskij hlásili se nejdůrazněji; byla v tom však též ne-

obyčejně hluboká láska ke skutečnosti a dokonalé porozumění temnotám a mukám velkoměstské bídě hlavně berlínské. Illuse skutečnosti byla úplná a to nejen illuse životních detailů, nýbrž i illuse nálady: proto společná Schlafova a Holzova díla berlínské periody naturalistické měla nejen úspěch, ale i vzácnou hodnotu vývojovou.

Přece však toto literární společenství s Arno Holzem bylo pouhou epizodou a vyproštění se z něho znamenalo pro Schlafa zároveň návrat k vlastní podstatě a svéráznosti básnické. Schlaf, duše velmi receptivní a passivní, přiklánějící se jako rostlina úponkovitá k mocným zjevům cizím, potřeboval vůdce, kteří by jej odvedli do duševního domova. Jeho intelekt, znepokojovaný od chlapeckých let problémy náboženskými a metafyzickými, vzdal se myslitelům pantheistickým, Haeckelovi, Fechnerovi a jich popularisatoru Bölschemu, jeho básnické nadání podlehl, aby bylo oplodněno a zúrodněno, grandiosně jednotlicímu vlivu Walta Whitmana. Básník splynul s přírodou, stotožnil svoje churavé a roztoužené já s Kosmem, našel v malém intimním detailu, v upozorovaném s nuancovanou vnímavostí, odlesk a pozdrav věčnosti. Naturalismus stal se mu nyní jakýmsi mystickým náboženstvím přírody. Vytvořil v drobných lyrických básních v prose vzácně křehká a čistá díla přírodní introspekce, jichž kouzlo jest čistě intimní a diskretní; přírodu, venkov, květiny a les, vše to oživuje Schlaf vioucně svou nesmírnou láskou a zároveň i touhou duše přesycené, umdlené, velkoměstské po tichu,

mlčení, rose, vzduchu a tajemství. Mistry v těchto krásných bibelotech prosaického umění, skrývá se kus mystiky a zbožnosti pantheistické: navraceje se na rodnou půdu, stává se básník bratrem svých krajanských mystiků ze šerícího novověku, kteří nacházeli Boha ve vážné osamělé přírodě a ve vážnějším a osamělejším ještě srdci.

Hledí-li takto ve svých básních v prose Schlaf hluboko za věci a za přírodní scenerie, hledí ve svých novellách a románech daleko za vnější děje a za epické příběhy, které vynalézá jen skrovně a bez zvláštní originality. Novellistická fabule, románový rámeček — tot pro Schlafa pouhá příležitost naslouchati hovorům duší, nejčastěji rozpoltěných a churavých nemocí století; hovorům často poloinstiktivním, temným, záhadným, výs ujitím mnohdy v spekulaci filosofickou, mnohdy v blouznění náboženské. Psychologickou diskusí o bolestných problémech dnešních srdcí, raněných chimerou chiliastického snu o příchodu lepšího lidství, jsou jeho romány; ale při tom hlásí se stále subtilní pozorovatel nuancí společenských, polotónů přírodních a hlavně vždy znovu lyrik. Také v dramatech, kde kdysi stvořil dílo tragiky přísné a demonicky udolávací, pracuje Schlaf touto výlučnou introspekci do podvědomých propastí, kde vaří a choulí se instikty, mystické sny a metafysické tuchy a žádaje od svých diváků, aby nečetli očima a pozorností ve scénách, nýbrž pod a za scenami, nenašel diváků takých mezi dnešním divadelním obecenstvem.

Schlaf, jenž kdysi byl vůdcem výbojné školy

novateurů a reformátorů literárních, stojí dnes v německé poesii osaměle a v ústraní: nikoliv však opuštěn a sám. Podává si ruce s monistickými mysliteli dnešní doby, stýká se s vyjasněnou mystikou Maeterlinckovu, souvisí s novoromantickým hnutím v přítomném Německu, jež se vrátilo ke kosmickým snům a tuchám. Jeho postava, zamýšlená a vážná, jeví se všem těm, kdož ji milují, uprostřed přírody tiché, severské a přísné, jejíž drobné, ubledlé květy v kališcích křehkých a vonných zrcadlí daleký odlesk studeného a nekonečného nebe prosyceného věčností.

Arne Novák.

JOHANNES SCHLAF

vypravoval sám svůj životopis v autobiografické skizze »Im Spiegel« (Das literarische Echo IV, 1902), z níž vyjímáme tato data. Narodil se jako syn kupcův v malém saském městečku Querfurtu blíže Merseburgu — k rodnému městečku poutá se většina jeho drobných básní v prose nade-psaných »In Dingsda« — dne 21. června 1862. Již jako hoch básnil verše i dramata. R. 1874 přestěhovali se Schlafovi rodiče do Magdeburku, kde Johannes Schlaf absolvoval gymnasium; již na střední škole prožil velký duševní boj o moderní názor světový, statečně přijímaje výsledky přírodních věd a odmítaje filosofický materialism. Také moderní literatura, především ruský a norský román, zaujaly tu mladého studenta, spolužáka a druha Hermanna Conradiho, který právě se chystal k literárně revolučnímu svému vystoupení. R. 1885 vstoupil Schlaf na universitu v Halle, aby studoval theologii a filosofii a vypil až na dno život německého studenta. Než brzy se ho nasytil; v Berlíně, kde pokračoval ve svých studiích filosofických a filologických, často zápase s hmotnými starostmi, úplně se stravoval činností literární.

Rozhodný vliv naň mělo seznámení se s básníkem Arno Holzem: skoro tři léta pracovali básníci jako odvážní průkopníci naturalistického slohu v prose i dramatu pospolu. První plod

společné jich činnosti, genrově naturalistická skizza novellistická *Papa Hamlet* (1890) otisknutá pod pseudonymem Bjarne P. Holmsen, - zdála se nejkrajnější konsekvencí nového směru; a když přenesli tutéž techniku skizzovaného detailu naturalistického na scénu v dramate berlínského světa bídy *Familie Selicke*, jež bylo provedeno 8. dubna 1892, viděla kritika, s Fontanem v čele, v díle tom zrození nového umění. Součinnost Schlafova a Holzova, jež vynesla vedle souboru novell a dramata »*Neue Gleise*« (1892) ještě satirickou karikaturu literární *Der geschundene Pegasus*, skončila r. 1892; básníci nerozešli se jako dobří přátelé, jak ukázaly neblahé osobní polemiky posledních let, kdy vzájemně vyčítali si podíl a účast na jednotlivých dílech pod společným jménem vydaných.

Od r. 1892 Schlaf, jenž střídavě žil v Berlíně, v Magdeburce a rodném Querfurtě, až konečně pevně zakotvil v klassické tišině Weimaru, uveřejňuje stejnoměrně novelly, romány, a dramata, jež uvádíme v bibliografickém suchém výčtu, odkazující ku charakterice úvodní. Novellistická díla Schlafova jsou dvojího druhu. Jednak jsou to drobné, cyklické básně v prose, přiléhající těsně k jediné veršované knize Schlafově »*Hell Dunkel*« (1899); takových básní v prose uveřejnil Schlaf tři sbírky »*In Dingsda*« (1892) »*Der Frühling*« (1896) a »*Stille Welten*« (1899). Delší řadu tvoří jeho čistě novellistické svazky, vzestupující stále k objektivnosti básnické; jsou to: »*Sommertod*« (1897), »*Lenore*

und anderes« (1899), »Die Kuhmagd und anderes« (1900), »Frühlingsblumen« (1901), »Jesus und Miriam« (1901), »Der Narr und andere Novellen« (1902), »Die Nonne« (1904) a »Frenderchen und anderes« (1907). Jeho romány »Das dritte Reich« (1900), »Die Suchenden« (1901) a »Peter Boies Freite« (1903) skládají trilogii, kde psychologie dekadenta, hledajícího osvobození a oproštění v ženě, stojí v popředí; román »Der Kleine« (1904) jest málo zdařilý psycho-pathologický experiment.

Z dramát Schlafových patří »Meister Oelze« (1892), hebbelovská tragoedie tvrdého, daemonického svědomí v rámci malého světa bídy, k nejpřednějším dílům německého divadla naturalistického, ač scény německé chovají se ke kusu odmítavě; za to intimní dramata úpadkových duší »Gertrud« (1898) a »Die Feindlichen« (1899) rozplývají se v pouhých mlhách a stínech. Jako essayista věnoval Schlaf svoji jemnou a hlubokou psychologickou analysu umělcům, kterým se obdivuje a zároveň za mnohé vděčí; o tom svědčí studie »Walt Whitman« (1898 a 1904), »Maurice Maeterlinck« (1906), »Novalis und Sophie von Kühn« (1906) a »Christus und Sophie« (1906); také kulturně filosofická monografie »Der Krieg« (1907) otevírá hluboké pohledy do životního názoru Schlafova.

A. N.